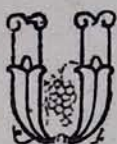




ԲԱՐԳԵՆ Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԿԻՈ

Հ Ո Գ Ե Գ Ա Լ Ո Ւ Ս Տ



իրելի՛ հայորդի, Հոգեգալստյան տոնով կվերջանա և կկնքվի Պենտեկոստեից կամ Հինանց շրջանը:

Պենտեկոստե հունարեն բառ մըն է, որ կնշանակե տոն հիսեօրյա կամ տոն հինանց, իբրև թարգմանություն եբրայեցերեն Խալ-խամիշիմ բառին: Իսկ Խալխամիշիմ հին հրեից մեջ տոն մըն էր շնորհակալության, որ կկատարվեր հունձքի առթիվ, Պասքեն (Զատիկ) յոթը շաբաթ ետքը: Այս տոնը հետո փոխվեցավ և նվիրվեցավ Սինայի օրինաց (Տասնարանյա պատվիրանաց) հրատարակության հիշատակին:

Հոգվույն Սրբո գալուստը տեղի ունեցած է այս Խալխամիշիմ կամ Պենտեկոստեից տոնին օրը, և այս պատճառով ալ Քրիստոնեական եկեղեցվո մեջ պահված է Պենտեկոստե պատմական անունը՝ բոլորովին իր նոր նշանակությամբ, այսինքն՝ ՎՏԻՆ գալուստեան Հոգվույն Սրբոյ, կամ իր հայերեն կարճ ձևով՝ Հոգեգալուստ:

Հոգվույն Սրբո գալստյան պատմությունը կարող՝ Գործքի երկրորդ գլխուն մեջ:

Հայաստանյայց եկեղեցին մեծ հանդիսավորությամբ կտոնախմբե Հոգեգալուստը Ս. Ներսես Շնորհալի հայրապետի ժամանակին ի վեր:

Նախկին եկեղեցիներ, ինչպես նաև Հայաստանյայց եկեղեցին, միօրյա կտոնեն Հոգեգալուստը, կիրակի օրը, և հաջորդող յոթնյակը կանցնեն պահոք:

Հույն եկեղեցին մինչև ցայսօր կպահե հին կարգադրությունը: Լատին եկեղեցին, Ը դարուն, արդեն կտոնե յոթնյակով:

Եթե Հոգեգալստյան շարականներուն հեղինակները նկատի առնենք, կտեսնենք, թե Հայաստանյայց եկեղեցին ալ Շնորհալի հառաջ յոթնյակով կտոնախմբե Հոգեգալուստը: Վասնզի առաջին օրվան կանոնը որու սկիզբն է «Առաքելոյ աղանոյ», ըստ ոմանց կրնծայվի Մովսես Խորենացվո, կա Հովհան Մանդակունվո: Իսկ ամբողջ յոթնյակի Կանոնները միանգամայն կրնծայվին Անանիա Շիրակացվո (է դար): Այս ալյազան և հակասական տեղեկություններն կհետևի, թե Հոգեգալստյան տոնը Հայաստանյայց եկեղեցվո մեջ, Շնորհալի հառաջ կատարված է թե՛ միօրյա և թե՛ ըստ մօրյա հանդիսավորությամբ, բայց Ներսես Շնորհալին է, որ ըրած է վերջնական կարգադրությունը յոթնօրյա տոնախմբության երկրորդ օրվան շարականը, «նոյն նման», իր ծայրանունով մատնանիշ կրնարդեն իր հեղինակը, Ներսէս: Զ և է օրվա: Կանոնները ըստ ոմանց կրնծայվին Լատինական Ներսեսին:

Շնորհալին յոթնօրյա տոնախմբություն հաստատելով հանդերձ՝ չվերցուց շաբաթապահքը, անշուշտ հարգելով հին եկեղեցվո կարգադրությունը: Այս պահքը, որ հի՛մնացույցներու մեջ «Ամառան աղանացի» կըսվի, նորերուն մեջ եղած է «եղիակա պահք», որովհետև Հոգեգալստյան հաջորդ կիրակին ճաշու ընթերցվածները Եղի մարգարեի, այդ խիստ և նախանձախնդի պահեցողին պատմությունը կրնեն (Գ թագ թԸ 19—46 և Դ թագ. Բ 1—15, — Կաթ Յակ. Ե 16—20, — Դուկ, Դ 25—30):



Սիրելի՛ հայրդդի, այս տեղեկությունները կուտամ քեզի ո՛չ միայն իբրև պատմական հետաքրքրություն, այլ նաև դիտել տալու համար քեզ, թե ո՛րչափ հաջողությամբ ըմբռնված է Հոգվույն Սրբո խորհուրդը հայաստանյայց Եկեղեցւո մեջ:

Ավետարանի դասերուն մեջ Ս. Հոգին տիրող է, Ս. Հոգվույն գիտությունը լավ պետք է յուրացնել Ավետարանի կյանքը ապրելու ատեն: Փրկիչն ըստվ. Ես պիտի երթամ, որ Մխիթարիչ Ս. Հոգին գա ձեզի: Ան է, որ պիտի առաջնորդե ձեզի, ան է, որ պիտի լրացնե իմ սկսած գործը:

Սիրելի՛ դավակա, այս խոսքերը աստվածաբանական վճիռներ չունին. մի՛ շփոթիր ամենևին:

Ս. Հոգին կանձնավորե և կխորհրդավորե գերագույն, աստվածային իմաստությունը, գիտությունը: Եվ Ավետարանի դասերուն մեջ այդ իմաստությունը, այդ գիտությունը պիտի առաջնորդե հավատացյալներուն՝ իրենց բովանդակ կյանքին մեջ:

Կուգեմ, որ խմբագիր Ավետարաններու մեջ ուշադրությամբ կարդաս Մատթ. ԺԲ, Մարկ. Գ և Դուկ. ԺԲ գլուխները և մա՛նավանդ այդ գլուխներու մեջ Ս. Հոգվույն նշանակությունը շեշտող պարագաները:

Փրկիչն երգվյալ հակառակորդները խոսք չէին ուղեր հասկնալ, և Անոր հրաշալի գործերը կնկատեին իբրև սատանայական կամ կախարդական գործեր և կշանային այսպես ալ համոզել ժողովուրդը, որպեսզի չհետևին Անոր, որ միշտ կըսեր, թե Ինքն եկած էր աշխարհ Իր Հոր կամքը հայտնելու և կատարելու համար: Ասիկա աստվածային գործ մըն էր, որ հրաշալի արդյունքներով կպսակվեր:

Դիտե, որ մասնավորապես դիվանհար կամ այսահար ըսված հիվանդներ Փրկիչն աստվածային աղտեցության շնորհիվ կբժըշկվեին: Եվ ասկե օգտվելով էր, որ Իր թշնամիները կըսեին. — Նայեցե՛ք, այս մարդը մոլեգնե՛ր է, խենթեցե՛ր է. այս մարդը դեերը կհանն ո՛չ թե Աստուծո զորությամբ, այլ դեերու իշխանին միջոցով. վասնզի կըսեին, թե «Բէնեղեբուդ գոյ ի դմա»:

Փրկիչը սուր տրամաբանությամբ մը պատկանեցուց Իր թշնամիները. — մի՞թե ասանկ բան կարելի է. «Զիա՞րդ կարէ Սատանայ զՍատանայ հանել»: Ինքն Սատանայի դեմ կռվող մըն է արդեն, ի՞նչպես ուրեմն Սատանան պիտի կռվեր ինքնիրեն դեմ:

Ասոր վրա հայտարարեց ավետարանական սա՛ ճշմարտությունը. — «Ամէն ասեմ

ձեզ, զի ամենայն թողցի մարդկան մեղք և հայհուցութիւնը, որչափ և հայհուցեցնե: Բայց որ հայհուցեցէ զՀոգին Սուրբ, ոչ ունիցի թողութիւն յաւիտեան, այլ պարտապան լիցի յաւիտենիցն մեղաց: Զի ասէին, թէ այս պիղծ գոյ ի նմա» (Մարկ. Գ 28—30. հմտ. Մատթ. ԺԲ 31—32 և Դուկ. ԺԲ 10):

Սիրելի՛ հայրդդի, անշուշտ պիտի չցավիս՝ երբ դիտել տամ քեզ, թե մեր հայ ժողովուրդին մեջ Հոգվույն Սրբո դեմ հայհուցությունը ուշագրավ կերպով կմշակվի, և հայ գաղութը այս պատճառով մատնված է բարոյական դժվարությանց կամ այնպիսի դժբախտության մը, որով կջլատվին իր ուժերը, իր ընկերային կյանքին մեջ, իր ազգային գործունեության մեջ: Վասնզի ճշմարիտ խոսքի արժեքը ինկած է. մերթ անգիտորեն և ավելի հաճախ գիտակցությամբ մերայինք կմեղանշեն ճշմարտության սրբությունն դեմ, և այսպիսով կտրամեցնեն ճշմարտության Ս. Հոգին: Այս մեղանշումն է պատճառը, որ սերը, ընկերային կյանքին ամենն քնական և ամենն գորեղ կապը, կթուլնա և մարդիկ իրարու հանդեպ կասկածոտ կըլլան ու անվստահ. և անհասկեցողությունն ու թյուրիմացությունը կկործանեն սիրո կյանքին, հոգեկան կյանքին հոյակապ ամրությունները:

Հոգին և հոգեկան ճշմարտություններ անտեսանելի են, բայց տեսանելի են աղոնց արդյունքները: Ինչպես որ կհիշես, Փրկիչն անգամ մը քամիով առակեց Հոգվույն աղտեցությունը: Հոգմը կփչե, զայն չես տեսներ, բայց գիտես, բայց կզգաս: Աղոնք վերացական բաներ չեն, այլ դրական արդյունքներն են մեր կյանքին:

Եթե Հայաստանյայց Եկեղեցին այնքան կարևորություն տված է Հոգեգալստյան տոնախմբությունը յոթնօրյա հանդիսավորությամբ փառավորելու, խոստովանինք, թե շատ լավ կարգադրություն մըն է եղածը: Վասնզի այս հանդեսներուն նպատակն է ո՛չ միայն Քրիստոնեական Եկեղեցւո մեջ Ս. Հոգվույն դերն ու դիրքը աստվածաբանել, այլ նաև Ավետարանին դասերը մատչելի և հասկնալի ընծայել այս կենսական խնդրին մեջ ալ:

Կրնանք այս իմաստով ըսել, թե Հոգեգալստաբ տոնախմբությունն է աստվածային իմաստության, աստվածային գիտության, աստվածային շնորհաց, որով կօժվին Ավետարանին դասերը:

Երանի՛ թե մեր Ազգը իր հալածանքի այս շրջանին մեջ հրազինվեր Ս. Հոգիով. վասնզի Ա՛ն է, որ կքննե «զխորս Աստուծոյ», Ա՛ն է, որ Իր «կենդանարար» աղեցությամբ կծողովե ցրվյալները և կլուսա-

վորեն զանոնք «միաբանական սիրով», կվերցնեն անշրպատները մարդոց մեջքեն, կայրեն, կոշնչացնեն թյուրիմացությունները, և լեզուներ կուտա սրբագործյալներուն, որպեսզի դուրսով հասկնան զիրար և հասկըցնեն ուրիշներու:

— «Որք արբին զհուրն կենդանի, և ընթացեալ արուցին տիեզերաց. որք արբին կենդանացան»:

— «Առատապէս ծաւալեալ ի մեզ հուրն կենդանի. քանզի արբեալ առաքելոցն և արքուցին տիեզերաց»:

Հոգեգալստյան շարականներն ու երգերը ծայրն ի ծայր գեղեցիկ են իրենց հորինվածքով և իրենց հոգեհուլզ գույներով, ինչպես որ դիտել տվի, մեծ մասամբ Շնորհալիի գրչեն ու շունչեն:

Շնորհալին, այո՛, պահ մը հափշտակված սիրո թևերեն, ինչպես որ երգած էր Փրկիչը իբրև սեռ իր «Առաւօտ լուսոյ» երգին մեջ, Հոգեգալստյան տոնին երկրորդ օրվան Օրհնության վերջին տան մեջ ալ կերգաբանն միևնույն սերը, ուղղելով իր խոսքը Ս. Հոգվուն, թե Սեր-Հիսուս, իբր արդյունք իր սիրուն՝ գնաց և Սեր-Հոգիդ զրկեց, և Քու միջոցով իր անդամները (հավատացյալները) կապեց իրեն. և իր շինած Եկեղեցին հաստատեց Քու յոթը սյուններուն վրա. և առաքյալները Եկեղեցվուն վրա տնտես դրավ և Քու յոթը շնորհներովդ զարդարեց զայն. այսօր ալ սրբե՛ մեր մեղաց մեզը և անոր տեղը մեզի հազվեցուր փառաց լույսը:

— «Սէրն ի սիրոյ զՍէրդ առաքեաց,
Յինքըն զանդամս իւր Քն յօդեաց.
ԶԵկեղեցի իւր, զոր շինեաց,
Խօթն սեամբ Քո հաստատեաց.
Տընտես ի սմա եդ զառաքեալս,
Ծօթնեակ շնորհօք Քո զարդարեաց:
Մաքրեա՛ ի մէնջ ըզմէզ մեղաց,
Նւ ըզգեցո՛ ըզլոյս փառաց»:

Մեր Եկեղեցին այսպես կհասկնա և կրաբեանն Հոգեգալստոր:

Ոսկերերանին երեք աղոթքները, և Լամբրոնացվուն «Սաիպիմ ի սիրոյ» քարոզը, որոնք կկարդացվին Հոգեգալստյան տոնին

առթիւ, կվառեն Եկեղեցվո լրության մէջ հոգևոր կյանքի հուրը:

Մենք, սիրելի՛ բարեկամս, ազգովին պետք ունինք հոգեկան մաքրագործության, նոր և հրաշխյալ և սիրազինյալ կյանքին, շմեղանչելու համար Ս. Հոգվուն դեմ:

Մեր մեջ՝ դիտմամբ, գիտակցաբար խոսք չհասկանալու մեղքը սկսած է հասնիլ վտանգավոր չափերու: Ասիկա մեղք մըն է պարկեշտության դեմ, արժանապատվության դեմ, նկարագրի սրբության դեմ, և Ս. Հոգվուն դեմ:

Հայ Ազգը կարծեմ, որ գիտակցութեամբ տոնն Հոգեգալստոր. որովհետեւ, նայելով ավանդության մը, Պենտեկոստի հրաշալի դեպքին հայեր անձամբ ներկա գտնված ինքնուսողմ և ուղղակի լսած առաքյալներուն լեզվախոսութիւնը: Ըստ Լամբրոնացվո, նույնիսկ Թադեոս առաքյալ հայերեն խոսեր է հո՛ն:

Զմե գիտեր, թե Լամբրոնացվուն աղբյուրը ի՞նչ է, այսինքն՝ գրավո՞ր ավանդութիւն թե բերանացի, բայց հայոց ներկայության կվկայեն Լատին Եկեղեցվո նշանավոր հայրերեն Տերտուլիանոս և Օգոստինոս, որոնք Ս. Գրոց Իտալյան կոչված թարգմանության համեմատ, Գործքի Բ գլխուն 9-րդ հոսմարին մեջ հիշված «Ի Հրէաստանի»-ին տեղ կկարդան «Ի Հայաստանի»:

Կհիշե՞ս, հայորդի՛, թե Հովհաննու Ավետարանին ԺԲ գլխուն 20—22 համարներուն մեջ հիշված «հեթանոսք» ալ, որ ուղեցին Հիսուսը տեսնել, Փիլիպոս առաքյալի միջոցով, ըստ ավանդության հայեր եղած են:

Այս ավանդութիւնները սիրուն են, գեղեցիկ են, և եթե արժեք մը ունին, այն ալ սա՛ է ըստ իս, թե հայք Ավետարանի դասերուն հետաքրքրված և հետևած են շատ կանուխ ժամանակներն ի վեր: Ասիկա թանկագին վարկ մըն է Հայաստանայց ժողովուրդին համար:

Մաղթենք, որ զորութեամբ Ս. Հոգվուն, այդ վարկը այսուհետև ալ իր արժեքը բարձր պահեն մեր Ազգին մեջ:

(«ԴԱՍՆԻ ԱՎԵՏԱՐԱՆԵՆ», Երկրորդ շաբ. Անթիլիաս, 1936 թ.):

